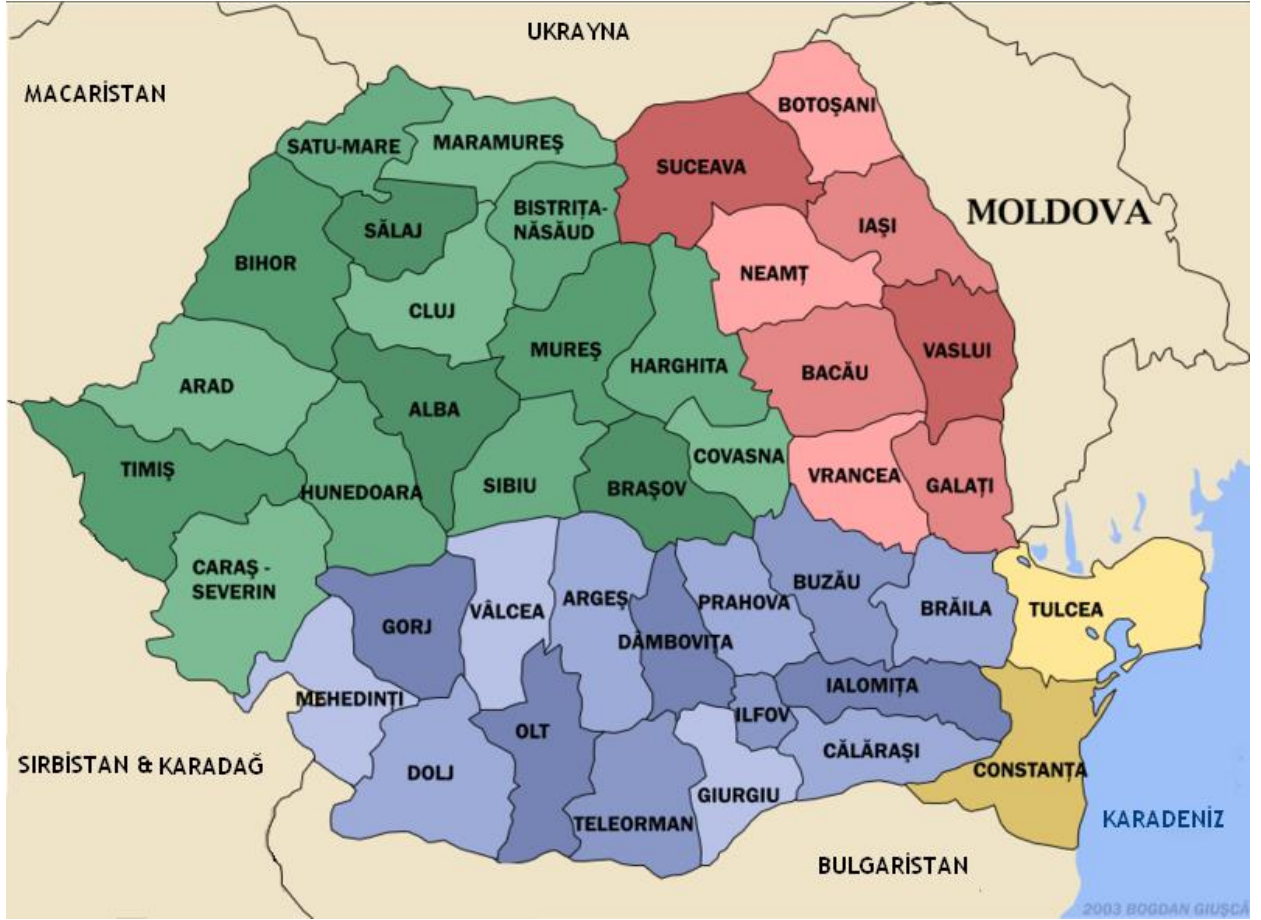

**T.C.
BÜKREŞ BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ**

**ROMANYA
YATIRIMCI EL REHBERİ**

**ŞUBAT 2018
BÜKREŞ**

BÖLÜM A-ROMANYA'NIN İŞ ORTAMI

GİRİŞ

Bu raporun hazırlanmasında temel amaç, Romanya'daki yatırım ortamına ilişkin bilgiler sunmaktır.

Söz konusu bilgiler istatistiki verilerle desteklenerek objektif bir biçimde sunulmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda hazırlanmaya çalışılan bu Rapor; esas itibariyle bir ön bilgilendirme hedefi gütmektedir.

I-İŞ ORTAMI

a) SOSYAL VE EKONOMİK GÖSTERGELER VE İŞ ORTAMI

I.2.1 ÜLKE KİMLİĞİ

Devletin Adı	: ROMANYA
Başkenti	: BÜKREŞ
Yönetim Biçimi	: CUMHURİYET (Çok partili demokratik parlamenter sis.)
Resmi Dili	: ROMENCE
Dini	: HRİSTİYAN (Ortodoks)
Para Birimi	: RON (Kaydi para), Lei (nakdi para)

Üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar : **AB** (Avrupa Birliği), **ACCT**, **AG** (Avustralya Grubu), **BIS** (Uluslararası Ödeme Bankası), **BSEC** (Karadeniz Ekonomik İşbirliği), **WCO** (Dünya Gümrük Örgütü), **CE** (Avrupa Konseyi), **CEI** (Orta Avrupa Girişimi), **EAPC** (Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi), **EBRD** (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası), **UNECE** (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu), **FAO** (Tarım ve Gıda Örgütü), **G-9** (Dokuzlar Grubu), **G-77** (77'ler Grubu; 2007'den sonra listede yer almıyor), **IAEA** (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), **IBRD** (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), **ICAO** (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), **ICFTU** (Uluslararası Serbest Sendika Birlikleri Konfederasyonu), **ICRM** (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), **IFAD** (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), **IFC** (Uluslararası Finansman Kurumu), **IFRC** (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), **ILO** (Uluslararası Çalışma Örgütü), **IMF** (Uluslararası Para Fonu), **IMO** (Uluslararası Denizcilik Örgütü), **IMSO** (Uluslararası Mobil Uydu Örgütü), **Intelsat** (Uluslararası Telekomünikasyon Uyduları Örgütü), **Interpol** (Uluslararası Polis Teşkilatı), **IOC** (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), **IOM** (Uluslararası Göç Teşkilatı), **ISO** (Uluslararası Standartlar Örgütü), **ITU** (Uluslararası Haberleşme Birliği), **MONUC** (BM Kongo Operasyonu), **NSG** (Nükleer Tedarikçiler Grubu), **OPCW** (Kimyasal Silahları Yasaklama Örgütü), **OSCE** (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü), **PCA** (Daimi Hakemlik Mahkemesi), **PPF** (Barış İçin Ortaklık), **UN** (Birleşmiş Milletler), **UNCTAD** (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), **UNESCO** (Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), **UNIDO** (Birleşmiş Milletler Endüstriyel Kalkınma Örgütü), **UNIKOM** (BM Irak-Kuveyt Gözlem Misyonu), **UNMEE** (BM Etiyopya-Eritre Misyonu), **UNMIBH** (BM Bosna Hersek Misyonu), **UNMIK** (BM Kosova Geçici Yönetimi), **UPU** (Dünya Posta Birliği), **WCL** (Dünya Emek Konfederasyonu), **WEU** (Batı Avrupa Birliği), **WFTU** (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), **WHO** (Dünya Sağlık Örgütü), **WIPO** (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), **WMO** (Dünya Meteoroloji Örgütü), **UNWTO** (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü), **WTO** (Dünya Ticaret Örgütü).

Yıllık Ortalama Döviz Kuru (Bir dolar karşılığı)	: 3,8 (2018)
Yüzölçümü	: 238.391 km ²
Nüfus	: 19,120,437
Kadın	: 9,809,740 (%51,3)
Erkek	: 9,310,697 (%48,7)
Yıllık nüfus artışı (0/00)	: - % 6
Nüfus Yoğunluğu (kişi / km ²)	: 85
Mesai Saatleri ve Günleri	: 08.00/09.00-17.00/18.00 Pazartesi-Cuma
Büyük Kentler, (Varsa Limanlar)	: Bucureşti: 2.104.967 İaşi: 371.889 Timişoara: 331.004 Cluj-Napoca: 323.108 Constanţa: 315.394 Craiova: 303.321 Galaţi: 302.772 Braşov: 290.167

Türkiye ile Saat Farkı

Haftalık Çalışma Saati (Ortalama)
Resmi Tatil Günleri

Uluslararası Telefon Kodu

Ploiești: 230.523

Oradea: 221.861

: yok. Ancak kış aylarında Türkiye’de yaz saati uygulamasına devam edilmesinden dolayı -1 fark vardır.

: 40

: 1 - 2 Ocak – Yılbaşı

24 Ocak Romanya Birleşme Günü

8-9 Nisan – Paskalya (D. Bayram Tarihi değişken)

1 Mayıs – İşçi Bayramı

27-28 Mayıs Rusalii (D. Bayram)

1 Haziran Çocuk Bayramı

15 Ağustos (Dini Bayram)

30 Kasım (Dini Bayram)

1 Aralık – Milli Gün

25-26 Aralık- Noel

: +40

I.2.2. SOSYAL ve ENERJİ MALİYETLERİ GÖSTERGELER (2017 World Bank)

Ortalama Ömür

: 75

Kadın

: 77,9

Erkek

: 70,7

Okuma Yazma Oranı (%)

: 97,4

Üniversite Sayısı

: 61 (52 devlet, 9 özel)

Yüksek Öğretimdeki Öğrenci Sayısı

: 540.828

Hastane Sayısı

: 473

Bin kişiye düşen doktor sayısı

: 2,8

Sabit telefon hattı sayısı/1000 kişi

: 233

Mobil telefon hattı sayısı/1000 kişi

: 1.162

İnternet Bağlantı Sayısı//1000 kişi

: 150

Gelen Turist Sayısı (bin kişi)

: 8.444

Ülke Dışına Gidiş Sayısı (bin kişi)

: 12.299

Karayolu Uzunluğu (km.)

: 82.386 / 647 km. otoyol

Demiryolu Uzunluğu (km.)

: 10.788

Yıllık Elektrik Tüketimi (MWh/Sene)

: 51.460.000

Brüt Asgari Ücret (2018)

: 410 Avro

Elektrik Enerjisi maliyeti (Endüstriyel 2017)

: 0,078 Avro/kWh

Doğalgaz enerjisi Maliyeti (Endüstriyel 2017)

: 0,026 Avro/kWh

Ortalama İnşaat maliyetleri

: 390-430 avro/metrekaare

Tablo 1- Ekonomik Göstergeler

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Kaynak
GSMH (\$, piyasa fiyatları) (milyar USD)	172	191,6	199,5	177,5	187,6	205	IMF
Reel GSMH Artış Oranı (%)	0,6	3,4	2,8	3,9	4,8	5,5	IMF
Kişi Başına (GSMH-MG)(\$)	8561	9570	9981	10000	8934		IMF
Enflasyon Oranı	3,3	4	1,1	-0,9	-0,5	2	IMF
İşgücü (faal nüfus) (bin kişi)	9138	9086	9243	9159			Dünya Bankası
İşsizlik oranı (%) (dönem sonu)	5,6	5,7	7,3	6,8	5,9	5,0	Romanya Yatırım Ajansı
Yurt Dışında Çalışan İşçi Sayısı (milyon)	~ 1,2 – 1,4	~ 1,2 – 1,4	~ 1,2 – 1,4	~ 1,2 – 1,4	~ 1,2 – – 1,4	~ 1,2 – 1,4	Romanya İstatistik Enstitüsü
GSMH – Sektörel Büyüme Hızları (%)							
Tarım	-22,7	24,9	0,7	-0,5	3,3	Yayımlanm adı.	EIU
Sanayi	-7,2	2,3	3,1	23,2	35,4	Yayımlanm adı.	EIU
Hizmet	12	0,3	2,7	15,8	61,3	Yayımlanm adı.	EIU
Dış Ticaret (\$ (milyar)	128,2	139,4	147,8	125,5	138,2	Yayımlanm adı.	Trademap
İhracat	57,9	65,9	69,9	60,6	63,6	Yayımlanm adı.	Trademap
İthalat	70,3	73,5	77,9	69,9	74,6	Yayımlanm adı.	Trademap
Denge	-12,4	-7,6	-8	-9,3	-11	Yayımlanm adı.	Trademap
Türkiye ile Ticaret (USD)	5,7	6,2	6,4	5,4	4,9	5,4	TÜİK
İhracat	3,2	3,6	3,4	2,6	2,2	2,5	TÜİK
İthalat	2,5	2,6	3	2,8	2,7	3,14	TÜİK
Denge	0,7	1	0,4	-0,2	-0,5	-0,6	
Ülke Toplamı İçinde Türkiye'nin Payı(%)	4,4	4,4	4,3	4,2	4,4	Yayımlanm adı.	Trademap
İhracat	5,5	5,1	4,5	3,9	3,2	Yayımlanm adı.	Trademap
İthalat	3,4	3,4	3,4	3,6	3,8	Yayımlanm adı.	Trademap
Cari İşlemler Dengesi (\$ (milyar)	-8,2	-2	-1,3	-2,1	-4,3	-6,2	IMF
Dış Borç Stoku (milyon \$)	120,8	124,0	111,3	96,5	102	108	EIU
Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları (milyar \$)	2,6	3,9	3,9	3,2	4,5	4,4	EIU
Seçilmiş Oranlar (%)							
İhracat/İthalat	82,4	89,7	89,7	87,6	85,2	Yayımlanm adı.	
İhracat/GSMH	33,7	34,4	35,1	47	33,9	Yayımlanm adı.	
İthalat/GSMH	40,9	38,4	39,1	84	39,7	Yayımlanm adı.	
Cari İşlem Dengesi/GSMH	-4,5	-0,8	-0,5	-1,12	-1,11	-3	
Dış Borç/GSMH	70,2	64,7	55,98	59	54,4	53	Romanya Yatırım Ajansı

Tablo 2-Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Göstergeleri

	2017	2016	Bulgaristan 2017	Çek Cumhuriyeti 2017	Macaristan 2017	Moldova 2017	Polonya 2017	Slovak Cumhuriyeti 2017
İşe Başlama Kolaylığı Sırası	62	51	82	81	75	44	107	68
İşlem sayısı	6.0	6.0	6.0	8.0	6.0	5.0	4.0	6.0
Süre(gün)	12	8.0	23.0	9.0	7.0	6.0	37.0	11.5
Maliyet (kişi başına gelir yüzdesi olarak)	2.0	2.1	1.3	5.7	7.1	6.2	12.1	1.2
Asgari Sermaye (kişi başına gelir yüzdesi olarak)	0.6	0.6	0.0	0.0	45.5	0.0	10.9	17.8
İnşaat İzinlerinin Alınma Sırası	95	95	48	130	69	165	46	103
İşlem Sayısı	20.0	20.0	16.0	21.0	17.0	27.0	12.0	10.0
Süre	171	171	105.0	247.0	202.0	276.0	153.0	286.0
Maliyet (Depo değerinin yüzdesi olarak)	2.0	2.3	3.9	0.3	0.2	0.7	0.3	0.1
Kalite inşaat kontrol oluşturma endeksi (0-15)	13.0	13.0	13.0	12.0	13.0	12.0	10.0	10.0
Elektrik Bağlatma Sırası	134	134	104	13	121	73	46	53
İşlem Sayısı	8.0	8.0	6.0	4.0	5.0	6.0	4.0	5.0
Süre(Gün)	182.0	182.0	130.0	68.0	257.0	87.0	122.0	121.0
Maliyet (Kişi başına gelir yüzdesi)	561.1	573.7	318.3	25.0	93.9	738.4	19.0	52.6
Tedarik güvenliği ve tarifelerin şeffaflık endeksi (0-8)	7.0	7.0	5.0	8.0	6.0	7.0	7.0	8.0
Tapu siciline Kayıt Sırası	57	56	60	31	28	21	38	7
İşlem sayısı	7.0	7.0	8.0	4.0	4.0	5.0	6.0	3.0
Süre (gün)	21.0	19.0	11.0	28.0	17.5	5.5	33.0	16.5
Maliyet (Mülk değerinin yüzdesi olarak)	1.4	1.4	2.9	4.0	5.0	0.9	0.3	0.0
Arazi idaresinin kalite endeksi (0-30)	16.0	16.0	19.0	25.0	26.0	22.0	19.5	26.5
Kredi Alma Kolaylığı Sırası	7	7	32	32	20	32	20	44
Yasal haklar endeksindeki gücü (0-12)	10.0	10.0	9.0	7.0	10.0	8.0	7.0	7.0
Kredi bilgi derinlik endeksi (0-8)	7.0	7.0	5.0	7.0	5.0	6.0	8.0	6.0
Resmi sicil kapsamı (yetişkinlerin yüzdesi olarak)	16.8	15.9	66.9	6.8	0.0	0.0	0.0	3.1
Özel büro kapsamı (yetişkinlerin yüzdesi olarak)	51.1	50.1	0.0	79.2	89.8	11.4	92.5	76.4
Azınlık Pay Sahibi Yatırımcıların Korunması	53	51	13	53	81	42	42	87
Yatırımcı koruma endeksindeki gücü (0-10)	6.0	6.0	7.3	6.0	5.5	6.3	6.3	5.3
Çıkar çatışması düzenlemelerinin kapsam endeksi (0-10)	6.0	6.0	6.7	5.3	4.0	6.3	6.0	4.7
Hissedarların yönetim kapsam endeksi (0-10)	6.0	6.0	8.0	6.7	7.0	6.3	6.7	6.0
Vergilerin Ödenmesi Sırası	50	54	83	53	77	31	47	56
Vergi sayısı (Yılda kaç ödeme)	14.0	14.0	14.0	8.0	11.0	10.0	7.0	8.0
Zaman (Yıl başına saat)	161.0	161.0	453.0	234.0	277.0	181.0	271.0	192.0
Toplam Vergi Oranı (Karın yüzdesi)	38.4	42.0	27.0	50.0	46.5	40.4	40ç4	51.6

Tablo 2- Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Göstergeleri- Devamı

	2017	2016	Bulgaristan 2017	Çek Cumhuriyeti 2017	Macaristan 2017	Moldovya 2017	Polonya 2017	Slovak Cumhuriyeti 2017
Sınır Ötesi Ticaret Sırası	1	1	21	1	1	34	1	1
İhracat için gerekli süre: Sınır uyumu (saat)	0	0	4	0	0	3	0	0
İhracat bedeli: Sınır uyumu (dolar)	0	0	55	0	0	76	0	0
İhracat için gerekli süre: Belge uyumu (saat)	1	1	2	1	1	48	1	1
İhracat bedeli: Belge uyumu (dolar)	0	0	52	0	0	44	0	0
İthalat için gerekli süre: Sınır uyumu (saat)	0	0	1	0	0	4	0	0
İthalat bedeli: Sınır uyumu (dolar)	0	0	0	0	0	83	0	0
İthalat için gerekli süre: Belge uyumu (saat)	1	1	1	1	1	2	1	1
İthalat için gerekli süre: Belge uyumu (dolar)	0	0	0	0	0	41	0	0
Sözleşmelerin Uygulanması Sırası	26	26	49	68	8	62	55	82
Süre (gün)	512.0	512.0	564.0	611.0	395.0	585.0	685.0	705.0
Maliyet (Talebin yüzdesi)	28.9	28.9	23.8	33.0	15.0	28.6	19.4	30.0
Yasal süreç kalite endeksi (0-18)	14.0	14.0	10.5	10.5	12.0	9.5	10.5	10.5
İflasın Çözümü Sırası	49	50	48	26	63	60	27	35
Kazanım oranı (dolar başına sent)	34.4	32.7	34.9	66.5	43.0	28.1	60.6	55.6
Süre (Yıl)	3.3	3.3	3.3	2.1	2.0	2.8	3.0	4.0
Maliyet (Mülkün yüzdesi olarak)	10.5	10.5	9.0	17.0	14.5	15.0	15.0	18.0
İflas çerçeve endeksi gücü (0-16)	13.0	13.0	13.0	13.0	9.0	12.0	14.0	13.0

b) Şirket veya Temsilcilik Kurulması

Romanya'da şirket kurma koşulları ve istenen belgeler 'Ticari Şirketler hakkındaki 31/1990 sayılı Kanun ve değişiklik yapan 161/2003 sayılı Kanun ile belirlenmiştir. Şirket kuruluşunda yerli ve yabancı ayrımı yapılmamaktadır. Şirket kuruluşu için Adalet Bakanlığı bünyesindeki Ticaret Sicil Memurluğuna başvurulmakta, kuruluşu müteakiben doğrudan faaliyete başlanabilmektedir. (EK 1)

Temsilcilik açılması Romanya Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı bünyesindeki Dış Ticaret Departmanından izin alınmasını gerektirmektedir. Temsilcilikler kendi başlarına ticari faaliyette bulunamamakta, ana şirket adına reklam ve tanıtım v.b. faaliyetleri icra edebilmekte, fatura tanzim edememektedirler. (Ek 2)

EK 1

ŞİRKET KURULUŞUNDA ARANAN KOŞULLAR VE BELGELER

(Yasal çerçeveyi, 29 Ocak 1998 tarih ve 33 sayılı Romanya Resmi Gazetesi'nde yayımlanan Ticari Şirketler Hakkındaki 31/1990 sayılı Kanun(284 madde) oluşturmaktadır)

Romanya'da ticari faaliyette bulunmak için şirket kurulması zorunludur. Şirket kurmak için, şirket merkezinin bulunduğu bölgenin Ticaret Sicil Kurumuna başvurulur.

Şirketin kuruluş belgesinde aşağıdaki bilgiler yer alır;

- a. Ortakların adı ve soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri (özel kişiler için), ortakların ismi, adresi ve uyruğu (tüzel kişiler için);
- b. Şirketin türü, ismi ve adresi (kira sözleşmesi veya tapu belgesi), varsa amblemi;
- c. Faaliyet alanı;
- d. Sermayesi (her ortağın hisse payları açıklanarak);
- e. İdarecilerin isimleri;
- f. Ortakların kar ve zarar payları;
- g. Şubelerin adresleri veya açılacak olan şubelerin kuruluş şartları;
- h. Şirketin çalışma süresi;
- i. Şirketin feshedilme şekli.

Şirketin tüzel kişilik olarak yabancı şirket tarafından kurulmak istenmesi halinde aranan diğer belgeler şunlardır.

- Şirketin kurulacağı bölgedeki Ticaret Siciline hitaben yazılmış müracaat dilekçesi
- Ana şirketin Tüzüğü'nün onaylanmış tercümesi
- Aşağıdaki hususları kapsayacak şekilde alınmış Yönetim Kurulu Kararı :
 - kurulacak şirketin adresi
 - faaliyet alanı
- Ana şirketin kuruluşuna ilişkin tüm belgelerin onaylanmış tercümeleri,
- Şubeye ait kira kontratı ve adresi,
- Her türlü hukuki sorumluluğu yüklendiğine dair temsilci tarafından verilecek belge,
- Her türlü vergilerin ödendiğine dair makbuz.

Sahtekarlık, yalan beyanda bulunma, rüşvet verme/alma suçlarıyla, 31/1990 sayılı Kanun'da belirtilen diğer suçları işleyenler kurucu olamazlar.

Limited şirketlerin minimum sermayesi 45 Avro (karşılığı Lei) olup, ortakların payı 10 RON altında olmamak kaydıyla ortak sayısı 50'yi geçemez.

En az 2 ortakla kurulan Anonim şirketlerin sermayesi minimum 90.000 RON (25.000 Avro karşılığı) olacaktır.

Anonim şirketlerde, sermayenin %30'u kuruluş tarihinde, kalan kısmı ise 12 ay içinde yatırılır.

Aynı sermayenin getirilmesindeki gecikme nedeniyle ortaya çıkabilecek zarardan ilgili ortak sorumlu tutulur.

Nakdi sermayenin yatırılmasında geciken ortak, sermayenin yatırılması gereken tarih itibariyle faiz ödemek zorundadır.

Kuruluş belgelerinde başka bir şekilde açıklama bulunmadığı durumlarda, kar dağıtımını sermayeye katkı oranında her ortağa ödenir. Kar dağıtımını sadece fiili karlardan ödenir. Sermayenin azalması halinde önce sermaye artırılır, sonra kar paylarının dağıtımını yapılır.

Diğer hususlar;

- Bir özel veya tüzel kişi, sadece bir Limited şirkete tek başına ortak olabilir
- Bir Limited şirket tek kişiden oluşan diğer bir limitet şirket ile ortak olamaz.
- Nakit sermayenin tamamının yatırılması zorunludur.
- Aynı sermaye olarak getirilen katkılar her çeşit şirket için geçerlidir,

Şirketin tescili için, şirket kuruluş belgelerinin tasdik tarihinden itibaren 15 gün içinde, aşağıda belirtilen diğer belgelerle birlikte ilgili Sicil Memurluğuna başvurulması gerekmektedir.

- a. Şirketin kuruluş belgesi,
- b. Kuruluş belgelerinde açıklanan miktar ve şartlarda sermayenin yatırıldığına dair belge,
- c. Aynı sermayeye ait mülkiyet sahipliği belgeleri,
- d. Şirket idareci ve denetçilerinin işbu kanunun *Ticari Şirketler Hakkındaki 31/1990 sayılı Kanun* şartlarına uyacaklarına dair beyannameleri (noterden),
- e. Türkiye'den alınan ve noter tasdikli Adli Sicil Belgesinin tercümesi veya noterde verilecek beyanname,
- f. Pasaport

Şirketin faaliyete geçmesi için yapılması gerekenler:

Şirketin faaliyet alanı ile ilgili makamlardan alınması gereken tüm onay ve ruhsatların Ticaret Sicili tarafından incelenmesi, kayıt tarihinden itibaren 5 gün içinde tamamlanır. Yetkili merciler onay veya ruhsatları 15 gün içinde verirler.

Şirket merkezinin bağlı bulunduğu bölgenin Mahkeme Başkanı tarafından her adli yıl başında Ticaret Sicili 'ne tayin edilen Hakimler, bedeli taraflarca ödenmek üzere, ekspertiz yapılması veya diğer gerekli belgelerin ibrazı konusunda karar alabilir.

Anonim şirketlerde aynı sermaye katkısının tespitinde, hâkim başvuru tarihi itibarıyla 5 gün içinde yeminli eksper seçer. Hâkim, tüm onayların alınmasını takip eden 5 gün içinde şirketin kurulması ve Ticaret Sicili 'ne kayıt edilmesi hakkında karar verir.

Hâkim kararının kesinleşmesinden sonra 24 saat içinde şirket tescil edilir ve bu tarih itibarıyla tüzel kişilik kazanır.

Şirketin tescili ile birlikte, masraflar şirket tarafından karşılanmak üzere şirketin kuruluşu Resmî Gazete ve Vergi Dairesi'ne bildirilir.

EK 2

YABANCI ŞİRKET TEMSİLCİLİĞİ (LIAISON OFFICE) AÇARKEN YAPILMASI GEREKENLER

Romanya'da yabancı şirket temsilcilikleri (Liaison Office) 1990 yılında yürürlüğe giren 122/1990 ve 105/1992 sayılı Yasa hükümlerine göre faaliyet göstermektedir. Buna göre, temsilcilikler kendi başlarına ticari faaliyette bulunamamakta, ana şirket adına reklam ve tanıtım v.b. faaliyetleri icra edebilmekte, ana şirket adına yetkilendirildikleri her konuda çalışırlar, ancak fatura tanzim edememekte, gelir elde edememektedirler.

Temsilcilik tarafından ödenmesi gereken yıllık mali vergi ödemenin yapıldığı tarihteki Merkez Bankası kurları üzerinden 4.000 Euro karşılığı ulusal para (Lei) cinsinden ödenmektedir. Çalışma Ruhsatı bedeli 1.200 ABD Doları olup, her yıl aynı bedelin ödenmesi şartıyla uzatılmaktadır.

Temsilcilik Açma Süreci ve Yapılması Gerekenler

Temsilcilik açmak isteyen yabancı şirket 122/1990 sayılı Kanun gereği Romanya Ekonomi, Ticaret ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Dış Ticaret ve Uluslararası İlişkiler Departmanına (adresi: Calea Victoriei no.152, sector 1 Bükreş) başvurmaktadır.

Başvuru formu aşağıdaki bilgileri içermektedir:

- Temsilcilik bürosunun adresi,
- Temsilcilik bürosunun faaliyet alanı,
- Temsilcilik bürosunun faaliyetlerini icra edeceği dönem,
- Personel sayısı ve personelin görevi

Yabancı personelin isim, ikametgâh ve şirketteki görevine ilişkin bilgiler sağlanacaktır.

Yabancı şirketin, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Temsilciliğin kurulacağı şehirdeki Ticaret ve Sanayi Odası ve/veya diğer kurumlar tarafından verilen hizmetleri de talep etmesi gerekmektedir.

Temsilcilik yetkisinin verilmesi için aşağıdaki belgelerin temini gerekmektedir:

- Yabancı firmanın tüzel kişiliğini belgeleyen orijinal lisans, faaliyet alanı ve nominal sermayesi,
- Şirketin temel mali işlemlerini yürüten bankadan alınacak güvenilirlik belgesi
- Şirketin tesciline ilişkin yasal formu belgeleyen şirket tüzüğü ya da diğer evraklar

- Resmi olarak şirketle ilişkisi bulunan temsilcilerin onaylı vekaletleri
- Şirketin yukarıda belirtilen yıllık gelir vergisini Romanya Merkez Bankası kuru üzerinden Vergi Dairesi hesabına ödediğini gösteren belge.

Başvurunun yapılmasını müteakip 30 gün içerisinde, Romanya Dış Ticaret Departmanı yetkilendirme onayını verir ya da sebep göstermek suretiyle reddeder.

Bunu müteakiben, şirket, temsilci bürosunu Romanya Ticaret ve Sanayi Odasına kaydettirmelidir.

c) Vergi Uygulamaları

Eğer kendi adınıza özel bir işte çalışıyorsanız ve tasdikli bireysel kişi olarak kayıtlıysanız (PFA) veya bir ailevi ortaklık kaydetmişseniz, mali kayıt kodu elde etmek için ve gelir üzerinden verginizin hesaplanması için Vergi Dairesine kayıt olmanız gereklidir.

Romanya bulunduğu coğrafya itibariyle düz oranlı vergilemenin ilk uygulandığı ülkelerden biri sayılmaktadır. Gelir vergisi oranı %10 iken, kurumlar vergisi %16 oranındadır. %10'luk gelir vergisi alınacak gelirleri; bağımsız aktiviteler sonucu elde edilen gelir, maaş ve maaşa eklenen gelirler, mal kullanım hakkının başkasına verilmesi sonucu oluşan gelir, yatırımlar, emeklilik maaşları, tarımsal aktiviteler sonucu oluşan gelir, ormancılık ve balık yetiştiriciliği sonucu oluşan gelir, ödüller ve başka kaynaklardan gelen gelirler olarak sayabiliriz. Fikri mülkiyet haklarından ele edilen gelirler için, kaynağında uygulanan vergi oranı %7'dir. Yazılım mühendisi, program analizcisi pozisyonlarında IT sektöründe istihdam edilen personelin gelir vergisi %0'dır. Ayrıca, Ar-Ge kapsamında çalışan personelin gelir vergisi %0'dur.

Temettü vergisi oranı %5'dir. Yeniden kazanılmış kar vergisi oranı %0'dır.

1 Ocak 2018 tarihinden itibaren, bir mali yıl içerisinde kaydedilen ve 200 000 avroluk düşülen sınırı aşan borçlanmanın artı maliyetleri, hesaplama tabanının %10'luk kısmı ile sınırlandırılarak, kar vergisi hesaplanmasından düşülebilecek. Borçlanmanın düşülemeyen artı maliyetleri, süresiz olarak toplama aktarılabilir. Sınırlandırma, aynı zamanda, finansal kurumlar tarafından verilen borçlanmalara ilişkin yükümlülüklerin maliyetleri için de geçerlidir.

Aktiflerin, mali ikametini ve/veya Romanya'nın vergilendirme hakkını kaybettiği daimî bir şube aracılığı ile gerçekleştirilen ekonomik aktivitenin transferi. Bu durumlarda, mükellefler kar vergisine tabi tutulacaklardır. Vergilendirilebilir taban transfer edilen aktiflerin piyasa değeri ile mali değerleri arasındaki fark olarak belirlenecektir.

Kötüye kullanıma (suiistimale) karşı genel kural. Söz konusu kural, ilgili bütün eylemler ve koşulların dürüst olmaması durumunda, bir girişimin veya birçok girişimin mali yükümlülüklerin hesaplanmasında dikkate alınmayacağını öngörüyor.

Kontrol edilen yabancı şirketlere ilişkin kurallar. Söz konusu kurallar, kar vergisinin hesaplanmasında, kontrol edilen yabancı şirketlerin dağıtılmamış gelirlerin de dikkate alınmasını öngörüyor. Dolaysız veya dolaylı olarak %50'nin üzerinde bir pay ile mükellefe ait olan bir işletme, kontrol edilen yabancı şirket olarak adlandırılmaktadır.

Gelirler vergisini ödemekle yükümlü olanlar; Romanya'da oturumu olanlar, Romanya'da oturumu olmayan ama Romanya'da bir kuruluşa sahip olanlar, Oturumu olmayan ancak

Romanya'dan gelir elde edenlerdir. Bağımsız faaliyetlerden elde edilen gelir, maaş ve maaş benzeri gelirler, kira gelirleri, yatırım gelirleri, emeklilik geliri, oyun ve çekilişlerden elde edilen gelirler, mülkiyetlerin satımından veya kiralanmasından elde edilen gelirler, gelir vergisine konu olan gelirlerdir. Yardımlar, tazminatlar ve başka özel yardım türleri, analık riski, analık, çocuk büyütme ve hasta çocuğu büyütme tazminatları vs. vergiye tabi gelirler değildirler.

Mikro işletmelerin ödediği gelir vergisi oranı farklıdır. Bir işletmenin mikro işletme olarak adlandırılabilmesi için elde ettiği gelir sınırı 1.000.000 avrodur.

Bazı işletmelerin, mikro işletmeler kategorisine girmemesine hak tanıyan yürürlükteki istisnalar 2018 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Daha doğrusu, danışmanlık ve yönetim aktivitelerinden gelir elde eden işletmeler, asgari 45.000 lei sermayeleri olan işletmeler veya bazı sektörlerde (örneğin bankacılık, sigortacılık ve reasürans, sermaye piyasaları, şans oyunları, geliştirme, petrol ve doğal gaz yataklarının işletilmesi) faaliyet gösteren işletmeler dahil olmak üzere, bütün işletmeler, bir önceki yılın 31 aralık tarihinde gelirleri 1.000.000 avronun lei karşılığını geçmediği takdirde, mikro işletme olarak adlandırılacaklardır. Böylece, 500.000 avro ile 1.000.000 avro arasında gelir kaydeden ve şimdi %16 değerinde kar vergisi ödeyen işletmeler, 1 Ocak 2018 tarihi itibari ile, elde ettikleri gelir üzerinden %1 vergi ödeyeceklerdir.

Aynı zamanda, Romanya'da yerel vergi ve harçlar (arazi vergisi, ulaşım araçları için vergi, sertifika, onay ve izinlerin verilmesi için ücret gibi), gelir üzerinden vergiler, otomobil ve taşıtlar için özel vergiler, tüketim vergileri (sigara, alkol, yakıtlar, kahve vs.) ve başkaları vardır. Bir işte çalışmanız durumunda, işvereninizin her ay sizin maaşınızın gelir vergisine ilişkin beyanname doldurması Vergi Dairesine vermekle yükümlüdür.

Katma değer vergisi açısından bakıldığında Romanya'da %19'luk oldukça yüksek bir vergi oranı uygulaması söz konusudur. Bununla birlikte %9 ve %5'lik indirilmiş oranlar kabul edilmiştir. Gıda ve ürünleri, alkolsüz içeceklerdeki KDV oranı %9'dur. Kitap, dergi, müzelere, tarihi eserlere, hayvanat bahçelerine giriş ücreti, sinema ve kültürel faaliyetlerdeki KDV oran %5'dir.

Vergi otoritelerine, işletmelerin KDV'nin düşülmesi talebini, yalnızca yasalar tarafından öngörülen kanıtlanma araçları uygulamaya konduktan sonra, her şüphenin ötesinde, söz konusu işletmenin söz konusu işlemin, işlem zincirinin başında veya sonunda ortaya çıkan bir KDV yolsuzluğunu teşkil ettiğini bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispatlaması durumunda reddetmelerine hak tanınmaktadır.

d) Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik alanında da günün şartlarına uyarlama düzenlemeleri yapılmıştır. Bu bağlamda; 2000 yılında çıkarılan Sosyal Sigortalar Kanunu ile Kamu İstihdam Sistemi, kamu çalışanları, katılım ve uyum süreleri, riskler ve sosyal sigorta düzenlemeleri, emeklilik ve aylık katkı payları gibi konularda yeni açılımlarla, devlet sosyal güvenlik katkı paylarının hesaplama metodunda da değişiklikler getirmiştir.

Buna göre, her işveren ve de çalışan; diğer vergi mükellefleri gibi devletin sosyal, sağlık ve çalışma sigorta sistemine katkıda bulunmak durumundadır.

Sosyal ve Sağlık Sigortası; emekli maaşları, çocuk yardımı, hastalık ve diğer sosyal bakım hizmetlerini karşılarken, Çalışma Sigortası; asgari işsizlik ödenekleri ve istihdam yaratmaya yönelik diğer harcamaları karşılamaktadır.

Yukarıda da belirtildiği gibi işveren ve çalışan sosyal sigorta sistemine katılmak zorundadır ve işveren ve çalışanların katkı payları brüt maaş üzerinden hesaplanmaktadır.

İşçinin sosyal güvenlik katkısına (CAS) ödeyeceği oran %25 değerinde olacaktır (daha önce %10,5 değerindeydi); işverenin ödeyeceği oran ise, normal, farklı ve özel çalışma şartlarına göre %0, %4, %8 değerinde olacaktır.

Sağlık katkısı (CASS) oranı %10 değerinde olup, işçi (çalışan) statüsünde olan veya sağlık katkısını ödeme zorunluluğunda bulunan gerçek kişiler tarafından ödenecektir.

İşverenler, işçilere ödedikleri maaşlara ait gelirler için, %2.25 değerinde olan iş için sigorta katkısını (CAM) ödeyeceklerdir.

İşverenler çalışanlarına maaş ödemesi yaparken katkı paylarını hesaplayıp kesinti yaparak ödemede bulunmaktadırlar.

II-POTANSİYEL YATIRIM ALANLARI

Romanya, 2004 yılında NATO üyesi, 2007 yılında ise AB üyesi olmuştur.

Romanya'da, 2009 ile 2010 yıllarında küçülme yaşandı. Ancak, 2013 itibariyle %3,4 büyüme gerçekleşmiş ve 2015 yılında %3,7'lere ulaşılmıştır. 2016 yılında %4,8 oranında büyüme kaydetmiştir. 2017 yılında %5,5 oranında büyüme kaydetmiştir.

2015 yılında enflasyon %-0,9, 2016 yılında %-0,5 olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında, ücretlerde artış sonucu artan taleple birlikte enflasyon artış trendine girmiştir ve %2 olarak gerçekleşmiştir.

Doğrudan yabancı yatırım stoğu 70 milyar avro değerindedir. 2016 yılında doğrudan yabancı yatırım miktarı 4,5 Milyar Avrodur. 2017 yılında Kasım ayı itibarıyla doğrudan yabancı yatırım miktarı 4.4 Milyar avro olarak gerçekleşmiştir. 70 Milyar Avroluk doğrudan yabancı yatırım stokunun, %32'sini imalat sanayii (otomotiv otomotiv yan sanayii, kimya sektörü, plastik sektörü, metal ve metal ürünleri, gıda, içecek ve tütün, bilgisayar imalatı, elektronik imalatı ve optik ve elektrikli cihazların üretimi), %14'ünü inşaat ve emlak sektörü, %12.8'ini ticaret sektörü, %12.6'sını finans ve sigorta sektörü, %9.6'sı enerji sektöründe, %5.6'sı bilimsel, teknik ve yönetim danışmanlık ve hizmet sektörü, %5.2'si IT sektörü, %2.6'sı madencilik, %2.6'sı tarım, romancılık ve balık sektörü ve %3'ünü diğer sektörler oluşturmaktadır.

70 Milyarlık doğrudan yabancı yatırımın %59,9'u Bükreş-ilfov bölgesinde, %9,1 orta Romanya'da, %8'i Batı Romanya'da, %6,9'u Güney Muntena bölgesinde, %5,9'u Kuzey-batı bölgesinde, %4,9'u güney-doğu bölgesinde, %3'ü güney-batı Oltenya'da ve %2,3'ü kuzey-doğu bölgesindedir.

2015 yılında doğrudan ve dolaylı yabancı yatırımcıların cirosu 143 milyar avro iken 2016 yılında %3,1 artışla 148 milyar avro olarak gerçekleşmiştir.

2015 yılında doğrudan yabancı yatırımcılarında ortalama çalışan sayısı 1 milyon 165 bin iken 2016 yılında 1 milyon 200 bine ulaşmıştır.

2016 yılı Romanya ihracatının %74'ünü ve Romanya ithalatın %66,3'ü doğrudan yabancı yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Havacılık sektöründeki doğrudan yabancı yatırım miktarı 400 milyon avro (Airbus, Sonaca Group, Aerotec, IAR Brasov, UAC Universal Alloy Coproration vs.), IT sektöründeki doğrudan yatırım miktarı 4 milyar avro (IBM, Bitdefender, Avangate, Vector, Microsoft, Siemens ve Dutsche Bank vs.) ve otomotiv ve otomotiv yan sanayiindeki doğrudan yatırım miktarı 22 milyar avro (Renault, Dacia, Ford, Bosch, Pirelli, Daimler, Schaeffle vs.) değerindedir.

Romanya, Bulgaristan ve Litvanya'dan sonra en düşük asgari ücrete sahip olan AB ülkesidir. Romanya'da lise mezunlarının %97'si en az iki yabancı dil bilmektedir. Üniversite mezunlarının İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Almanca ve İtalyanca konuşma oranları sırasıyla, %90, %26, %17, %8 ve %5'dir.

Avrupa'da 4'üncü en ucuz gas ve elektrik fiyatına sahip olan ülkedir.

Romanya'da halihazırda 31 ülkedeki 76 noktaya 130 adet uçuş gerçekleşmektedir. 14 adeti uluslararası olmak üzere 22 adet havaalanı bulunmaktadır. 2016 yılında yolcu trafiği 16 milyon olarak gerçekleşmiştir. 18'i Kuzey doğu bölgesinde, 6'sı batı bölgesinde, 6'sı güney batı bölgesinde, 22'si güney bölgesinde, 2'si güney doğu bölgesinde, 6'sı kuzey doğu bölgesinde 17'si merkezde, 2'si Bükreş'te olmak üzere toplam 79 adet kamu veya özel müteşebbislere ait endüstriyel park vardır. Endüstriyel parklar, arazi, inşaat ve kentsel planlama vergilerinden muaftır.

Köstence limanı Karadenizdeki en dip ve geniş limandır.

Romanya'da yatırım yapılması halinde yatırımcılarımız sadece 21 milyon Romen pazarına değil, Avrupa Birliği ile Afrika Birliği ile Avrupa Birliği'nin yaptığı serbest ticaret anlaşmaları göz önüne alındığında yaklaşık 500 milyonluk pazara erişim sağlamış olacaklardır. Romanya'nın verimli ve sulak topraklara sahip olması, doğalgaz üreten ve elektrik enerjisi arz fazlası olan bir ülke olması, iyi yetişmiş insan gücü ve Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla ucuz işgücü olması, gelişmiş demiryolları ağlarının olması, Köstence limanı ile Afrika ve Avrupa'daki ülkelere bağlantıya sahip olması nedeniyle, yabancı yatırımcılar açısından Romanya cazip bir ülke konumundadır. Nitekim, üçüncü ülkelerden gelen Türk yatırımlarını da göz önüne alındığında, üçüncü ülkelerden gelen Türk yatırımları dahil, Romanya'daki Türk yatırımların güncel değeri yaklaşık 7.6 Milyar dolardır.

Diğer taraftan, yabancılar tarafından Romanya'da kurulan şirketler, Romen şirketleri ile aynı haklara sahiptir. Avrupa Birliği tarafından tahsis edilecek fonlardan yararlanabilecektir.

Romanya'da yatırım açısından potansiyel sektörler; otomotiv ve otomotiv yan sanayi, sağlık, ilaç, petrol endüstrisi, inşaat ve emlak, tarım ve hayvancılık, tarım makinaları ve ekipmanları sektörü, gıda ve içecek sektörü, oyuncak, enerji, IT Sektörü 'dür.

Romanya'da 2014-2015 yıllarında yürütülen sıkı mali denetimleri ve mali politikaları sonucunda, Romanya piyasası rekabet kuraları çerçevesinde işlemeye başlamıştır. 2014'de Uluslararası Şeffaflık Derneği anketinde Romanya sonlardayken 2015'de yukarılara çıkması beklenmektedir. Romanya'da yatırımcıların karşılaşacağı en büyük sıkıntı çalışacağı aracı şirketlerinin güvenli çıkmamasıdır. Bu nedenle aracı şirketle çalışılırken, aracı şirketle ilgili iyi bir araştırma yapılmalıdır. Ayrıca, yatırım yapılan ildeki yerel otoritelerle mutlaka iletişime geçilmelidir.

B) YABANCI YATIRIMCI MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

I-Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a-b) Genel ve Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

Yabancı yatırımcıların kuracağı şirketler, Romen vatandaşların kuracağı şirketlerle aynı haklara sahiptir. Yabancı sermayeye yönelik herhangi bir kısıtlama yoktur. Romanya vatandaşı olmayan kişi ev satın alabilmekte ancak arazi satın alamamaktadır. Ancak, Romanya vatandaşı olmayanların kurdukları şirketler, şirket adına ev ve arazi satın alabilmektedir.

II-YATIRIM TEŞVİK MEVZUATI

a) İstihdam Yaratacak Bölgesel Kalkınmayı Destekleyen Yatırımların Teşvikine İlişkin Devlet Yardımı Şemasının Uygulanması Hakkında 332/2014 Sayılı Hükümet Kararı

Şemanın geçerlilik süresi :1 Temmuz-31 Aralık 2020
(Yardım 2015-2025 döneminde gerçekleştirilecektir)

Şemanın bütçesi :2.700 milyon Lei (600 milyon Avro)
(Ek bütçenin verilmesi imkânı mevcuttur)

Projenin uygulandığı alanlar: Aşağıda sıralanmış faaliyetlerde yatırımın sona ermesi tarihinden itibaren en fazla 3 yıl içinde yeni asgari 10 kişilik istihdam (Bunlardan en az 3'ü dezavantajlı gruptan) kurulmasını hedefleyen;

- Yeni bir birimin kurulması
 - Mevcut birim kapasitesinin genişletilmesi
 - Birim üretiminin çeşitlendirilmesi
 - Mevcut birimdeki üretim genel sürecinin temelden değiştirilmesi
- üzerine ilk yatırım*

Uygulandığı faaliyetler

*Bükreş Bölgesindeki büyük kuruluşlarının durumunda, yeni ekonomik bir faaliyete yönelik ilk yatırımlar hariç.

Yatırım tutarının asgari bir tabanı bulunmamaktadır.

: Aşağıdaki faaliyetler HARIÇ**, tüm ekonomik sektör faaliyetlerine uygulanabilir:

- Balıkçılık ve akvakültür sektörü
- Tarımsal ürünlerinin birincil üretimi
- Yardım miktarının fiyat üzerine veya birincil üreticilerden alınan miktara göre tespit edildiğinde tarımsal ürün işlenmesi ve ticaret sektörü
- Rekabet sağlayamayan kömür ocaklarının kapatılmasını kolaylaştıran faaliyet kategorileri
- Demir-çelik sektörü, kömür sektörü, gemi inşaatı sektörü, sentetik elyaf sektörü, ulaşım sektörü ve enerji sektörü
- Üçüncü ülke veya diğer ülkelere ihracatla ilgili faaliyet kategorileri
- İşletme faaliyetleri kategorileri (işletme yardımı)

** Devlet yardımının verilmediği faaliyet sektörlerinin tam listesi son sayfada yer almaktadır.

Uygulama kriterleri: Şema aşağıdaki kurumlara uygulanır:

- 31/1990 sayılı Kanuna göre tescil edilmiş
- Bütçeye borcu olmayan
- ‘‘zor durumda bulunan kuruluş’’ kategorisinde yer almayan
- Haciz, ödemede zor durumda bulunma, iflas, hukuki açıdan tekrar düzenlenme, yokedilme, işlemlerin kapatılması veya faaliyeti geçici olarak askıya alınması aşamasında bulunmayan
- Devlet yardımının iadesi konusunda kararın bulunmaması veya bu kararın icra edilmesi
- Aynısı olan tek yatırım projesi çerçevesinde ücret maliyeti konusunda önceden bölgesel devlet yardımından faydalanmamış
- Yardım talebi tarihinden iki yıl önce Avrupa alanı içinde benzeri bir faaliyeti kapatmamış ve başvuru tarihinde söz konusu bölgede ilk yatırımın sona ermesi itibariyle iki yıl içinde faaliyeti kapatma konusunda somut planlarının bulunmaması.

Aşağıdaki kuruluşlarla ilgili özel şartlar:

- Faaliyette bulunan kuruluşlar:
 - Kapanmış son mali yıl bilançosundaki cironun verimliliği %1≥
 - Kapanmış son mali yıl bilançosunda kendilerine ait müspet sermaye sahipleridir.
- Yeni kurulmuş kuruluşlar
 - Ödenmiş kayıtlı sermayeler, asgari 30.000 lei.
 - Finansman onay talebi kayıt tarihinden iki yıl önce 31/1991 sayılı Kanuna göre tescil edilmiş şirket hissedarlarının finansman talebi konusu faaliyette bulunmamış olması gerekmektedir.

Finansmanın azami tutarı: Uygulanabilir masraflara göre bir kuruluşun faydalanabileceği maksimum devlet yardımı seviyesi aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Bölge	Devlet yardımının yoğunluğu ve maksimum seviyesi	
	2014-2017	2018-2020
Bükreş Bölgesi	11,25 milyon Avro (Lei karşılığı)'yu aşmayacak şekilde %15	7,5 milyon Avro (Lei karşılığı)'yu aşmayacak şekilde %10
Batı ve İlfov	26,25 milyon Avro (Lei karşılığı)'yu aşmayacak şekilde %35	
Kuzey-Batı, Orta, Kuzey-Doğu, Güney-Doğu, Güney Muntenia, Güney-Batı Oltenia	37,5 milyon Avro (Lei karşılığı)'yu aşmayacak şekilde %50	

Uygulanabilir giderler: Uygulanabilir olabilmesi için başvuruda bulunan kişinin büyük kuruluş durumunda minimum 5 yıl, küçük ve orta kuruluşlarda ise 3 yıl çalışmak zorunluluğu olmak üzere minimum 10 iş yerinin kurulmasına yönelik yatırım projesi gerçekleştirecektir.

Devlet yardımı her finansman onay alma dilekçesinin verildiği yıl için geçerli, devlet sosyal sigorta bütçesinin yıllık kanunu üzerine onaylanmış, ekonomideki brüt ortalama ücreti sınırı içinde, artarda 2 yıllık bir dönemde kaydedilen ücret maliyetinden kaynaklanan uygulanabilir giderler için verilmektedir.

Finansman onayı nasıl alınır? Finansman başvurusu aşağıdaki şekilde iki aşamada yapılır:

1. Her finansmana ait onay için başvuru kaydı: Başvuran kişi Maliye Bakanlığına aşağıda belirtilen belgeleri verecektir: finansman onay başvurusu, kuruluşun KOBİ kategorisinde yer aldığına dair beyanname, Faaliyet Raporu, onaylanmış yıllık mali durumu

gösteren belgeler, istihdam yaratacak planı, vergi dairesi belgesi, yasal temsilci tarafından imzalanmış ve mühürlenmiş vekaletname.

2. Nihai inceleme: Maliye Bakanlığının cevabı üzerine ilk değerlendirme aşamasında seçilen kuruluş, ilgili belgeler ile birlikte iş planını kapsayan yatırım projesine ait gerekli dokümantasyonun ikinci bölümünü verir. Maliye Bakanlığı dokümanları inceleyerek ek bilginin sunulmasına ilişkin ihtiyacın bulunmaması durumunda;

a) Finansman onayı

b) Yatırım projesinin ret

cevabını gönderir.

Devlet Yardımının Tahsil edilmesi: Giderler, yeni 10 kişilik istihdam sağlanması (bundan 3'ünün Dezavantajlı gruptan olması) bilahare ilk iadenin gerçekleştirilmesi şartıyla, devlet yardımı uygulanabilir giderin tam veya kısmi halde yapılması sonucu ödenecektir.

Yatırımın devam etmesi ve kontrol edilmesi: Büyük kuruluşlar minimum 5 yıl, KOBİ'ler 3 yıl olmak üzere,
-ilk yatırımı çalışır vaziyette devam ettirecek,
-yeni kurulan her iş yerinin devam etmesi zorunludur.

'Devlet Yardımının verilmediği faaliyet sektörleri LİSTESİ

No.	NACE Kodu	NACE Kodunun adı
A. BÖLÜMÜ- TARIM, ORMANCILIK VE BALIKÇILIK		
1	01	Tarım, avcılık ve ilgili hizmetler
2	02	Ormanlık ve kerestecilik
3	03	Balıkçılık ve akvakültür
B. BÖLÜMÜ- MADENCİLİK		
4	05	Kömür çıkartılması
5	06	Brüt petrol ve doğal gaz çıkartılması
6	071	Demir madenleri çıkartılması
7	0892	Turba çıkartılması ve yığılması
8	091	Brüt petrol ve doğal gaz çıkartılması ek hizmet faaliyetleri

9	099	Maden çıkartması ek hizmet faaliyetleri
C. BÖLÜMÜ – İŞLETME SANAYİİ		
10	102	Balık, kabuklular ve yumuşakçalar
11	1101	Alkollü içki damıtma ve arıtma, karıştırma
12	1102	Üzüm şarabı üretimi
13	1103	Meyve şarabı üretimi
14	1104	Fermantasyon yoluyla elde edilmiş diğer damıtılmamış içki üretimi
15	1105	Bira üretimi
16	1106	Malt üretimi

17	12	Tütün ürünleri üretimi
18	131	Tekstil elyaf hazırlanması ve iplik üretimi
19	19	Kok ve ham petrol ürün işlenmesi ve üretimi
20	2014	Organik kimyasal madde üretimi
21	20151	Patlayıcı üretimi
22	206	Sentetik ve suni elyaf üretimi
23	24	Demir-çelik sanayisi
24	254	Silah ve mühimmat üretimi
25	2591	Çelik ambalajı konteyner ve benzeri ürün üretimi
26	301	Gemi ve kayak inşaatı
27	304	Savaş araçları üretimi
28	33	Makina ve teçhizat tamiri, bakım ve tesisi

D. BÖLÜMÜ – ELEKTRİK VE TERMİK ENERJİ, GAZ ÜRETİMİ VE DAĞITIMI

29	35	Elektrik ve termik enerji, gaz dağıtımı, sıcak su ve klima üretimi ve dağıtımı
----	----	--

F. BÖLÜMÜ- İNŞAAT

30	41	Bina inşaatı
----	----	--------------

31	42	İnşaat Mühendisliği işleri
32	4399	Diğer inşaat işleri
G. BÖLÜMÜ – TOPTAN VE PERAKENDE SATIŞ; MOTORLU ARAÇ VE MOTOSİKLET		
33	45	Toptan ve perakende satış, motorlu araç ve motosiklet bakımı ve tamiri
34	46	Motorlu araç ve motosiklet bakımı ve tamiri hariç, toptan ticaret

No.	NACE Kodu	NACE Kodunun adı
35	47	Motorlu araç ve motosiklet bakımı ve tamiri hariç, perakende ticaret
H. BÖLÜMÜ – ULAŞTIRMA VE DEPOLAMA		
36	49	Karayolu ulaşımı ile boru nakliyesi
37	50	Su ulaşımı
38	51	Havayolu ulaşımı
39	522	Ulaştırma ek faaliyetleri
İ. BÖLÜMÜ – OTEL VE RESTORAN		
40	55	Otel ve diğer Konaklama faaliyetleri
41	56	Restoran ve diğer yemek hizmet faaliyetleri
J. BÖLÜMÜ – BİLGİ VE HABERLEŞME		
42	60	Program yayım ve yayıncılığı
43	61	Haberleşme
K. BÖLÜMÜ – FİNANSAL ARACILIK VE SİGORTA		
44	64	Sigorta ve emekli sandığı faaliyetleri hariç, finansal aracılık faaliyetleri
45	65	Sigorta ve tekrar sigorta ile emekli sandığı faaliyetleri (kamu sosyal sigorta sistemi hariç)
46	66	Sigorta ve tekrar sigorta ile emekli sandığı faaliyetlerinin ek faaliyetleri
L. BÖLÜMÜ – EMLAKÇILIK		

47	68	Emlakçılık işlemleri
N BÖLÜMÜ – İDARİ VE DESTEK HİZMETLERİ FAALİYETLERİ		
48	77	Kiralama ve leasing faaliyetleri
49	78	İstihdam hizmetleri faaliyetleri
O. BÖLÜMÜ – KAMU İDARİ VE SAVUNMA; KAMU EMEKLİ SANDIĞI SİGORTASI		
50	84	Kamu İdari ve Savunma kamu sistemi sosyal sigorta
R. BÖLÜMÜ – KONSER, KÜLTÜR VE EĞLENCE FAALİYETLERİ		
51	92	Şans oyunları faaliyetleri
52	93	Spor, eğlence faaliyetleri
S. BÖLÜMÜ – DİĞER HİZMET FAALİYETLERİ		
53	94	Muhtelif ortaklık faaliyetleri
T. BÖLÜMÜ – Evde çalıştıran olarak iş veren sıfatıyla evdeki faaliyetleri; Evde kullanılacak ev sahiplerinin elde ettiği eşya ve hizmet üretimi		
54	97	Evde çalıştıran olarak iş veren sıfatıyla evdeki faaliyetleri
55	98	Evde çalıştıran olarak iş veren sıfatıyla kendi tüketimine yönelik eşya ve hizmet faaliyetleri
U. BÖLÜMÜ – BÖLGE DIŞI TEŞKİLATLARININ FAALİYETLERİ		
56	99	Bölge dışı teşkilatlarının Faaliyetleri

b) Ekonomide Önemli Etki Yaratacak Yatırımların Teşvikini Hedefleyen Devlet Yardımı Şemasının Uygulanması Hakkında 807/2014 Sayılı Hükümet Kararı

Şemanın geçerlilik süresi :2014-31/12/2020
(Yardım 2015-2023 döneminde ödenecektir)

Şemanın bütçesi :4.070 Lei (925 milyon Avro)
(Ek bütçenin verilmesi imkânı mevcuttur)

Destek Kapsamındaki Harcamalar: Aşağıda sıralanmış faaliyetlerde asgari 10.000.000 Avroluk

taşınabilir ve taşınamaz aktiflerin

- İnşaat işleri
- İnşaat kiralınması
- Makine, teçhizat ve teknik donanım
- Yatırım işleri
- Patent, lisans ve diğler fikri mülkiyet hakları

Uygulandığı faaliyetler

: Aşağıdaki faaliyetler HARIÇ**, tüm ekonomik sektör faaliyetlerine uygulanabilir:

- Balıkçılık ve akvakültür sektörü
- Tarımsal ürünlerinin birincil üretimi
- Yardım miktarının fiyat üzerine veya birincil üreticilerden alınan miktara göre tespit edildiğinde tarımsal ürün işlenmesi ve ticaret sektörü
- Rekabet sağlayamayan kömür ocaklarının kapatılmasını kolaylaştıran faaliyet kategorileri
- Demir-çelik sektörü, kömür sektörü, gemi inşaatı sektörü, sentetik elyaf sektörü, ulaşım sektörü ve enerji sektörü
- Üçüncü ülke veya diğler ülkelere ihracatla ilgili faaliyet kategorileri
- İşletme faaliyetleri kategorileri (işletme yardımı)

C) ROMANYA'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

1-Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Romanya'da 31/10/2017 tarihi itibarıyla 15.005 adet Türk şirketi bulunmaktadır. Romanya İş Çevresi, Ticaret ve Girişimcilik Bakanlığı'nın verilerine göre, doğrudan ve üçüncü ülkelerden gelen Türk yatırımlarının güncel değeri 7.6 Milyar ABD Dolarıdır. Romanya'daki Türk yatırımları genelde; endüstri, bankacılık ve finans, ticaret, turizm, tarım ve taşımacılık alanlarında gerçekleşmiş olup, başlıca büyük şirketlerimiz arasında, Artic (beyaz eşya), Erdemir Romanya (demir-çelik), Kastamonu Entegre (Prolemn Ağaç Sanayi), Rulmenti Barlad (Rulmen), Credit Europe Bank, Eti (Gıda), Şişecam (otocam), Martur (Otomobil Koltuğu), Yıldız Entegre (Yatırım devam ediyor-ağaç endüstrisi), Ülker yer almaktadır.

2. Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

II.2.1. Sorunlar

Romanya'da faaliyet gösteren firmalarımızın karşılaştıkları sorunları üç ana başlık altında toplamak mümkündür:

1) Çalışma İzinleri:

Romanya'daki firmalarımızın müşterek sorunlarından birinin özellikle ülkemizden getirilen çalışanlar için çalışma ve oturma izni almakta yaşanan sıkıntılar olduğu, çoğu firmamızın bu konuda mağduriyetler yaşamakta olduğu ifade edilmektedir.

Oturma izinleri alınırken bürokratik işlemlerin fazlalığı ve çok zaman almasının firmalarımıza çok külfet yüklediği belirtilmektedir. Şöyle ki; oturma izni başvurularının uzatılması aşamasında eksik ya da düzeltilmesi gereken belge olması durumunda yabancılar bürosunun refleksinin doğrudan oturma izni iptali şeklinde olduğu, bunun yerine belgelerin tamamlanması ya da gerekli şartların karşılanması için yeterli süre; örneğin üç aylık bir teminat verilmesi istenmektedir. Ancak burada bir hususa dikkat çekmek yerinde olacaktır, şöyle ki çok büyük yatırımlar için 3 yıla kadar verilen çalışma izinleri firmalarımızın talep etmiş olduğu kategori için geçerli değildir; bahse konu bu 3 yıla kadar varan çalışma izinleri 2001/332 sayılı Ekonomiye Önemli Katkı Sağlayan Yatırımları (bir milyon avro üzerindeki yatırımlar) Teşvik Mevzuatı kapsamına giren yatırımları yapan şirketlerin üst düzey yöneticilerine, bu yatırımların başarısı için bu kişilerin çalışmalarının gerekliliğine otoriteleri ikna kaydıyla verilmektedir, dolayısıyla firmalarımız tarafından talep edilen tüm yabancıları çalışanlara uygulanacak bir mevzuat değildir. Bu nedenle firmalarımızın istediği türden oturma izinlerinin sürelerinin hem iş sahiplerimiz hem de çalışanları için iki yıla kadar uzatılmasının büyük kolaylıklar sağlayacağı, bunun aynı zamanda Romen kurumları üzerindeki iş yoğunluğunu da hafifleteceği düşünülmektedir.

2) Sık Sık Uygulanan Mali Kontroller:

Çok sık karşılaşıldığı belirtilen mali kontrol denetimleri, KDV iadelerinin aylarca verilmemesi ve sürekli 'cross-check'ler dolayısıyla milyonlarca dolarlık KDV iadelerinin birikmesi, sosyal sigorta primi ya da devlete başka ödemeleri bulunan firmalarımızın ithalat işlemlerinin yapılmaması gibi uygulamaların iş ortamını bozucu ve bu ülkeye gelecek daha nice yatırımların önünü kesici etki yarattığı ifade edilmektedir.

3) Kar Payları:

Kanun gereğince tüm işverenlerin elde ettikleri gelirleri (kâr payı – dividend) üzerinden %6,5 oranında sağlık sigorta katkısı ödemek zorunda olduğu, bu oranın çok yüksek bulunduğu ve bu konuda bir düzenleme yapılması gerektiği ifade edilmekte, ayrıca bu oranın bir vergi niteliği arz ettiği ve ülkeye yapılacak yeni yatırımları engellediği savunulmaktadır.

4)Diğer bazı sorunlar:

- Romanya yasal düzenlemelerinde bir şirketin almış olduğu bir malı alış fiyatının altında bir fiyata satamadığı, bundan dolayı ellerindeki malların satılamaması durumunda, söz konusu malları alış fiyatının altından satarak nakde çevirmek istediklerinde büyük sıkıntılar yaşandığı ifade edilmekte, çözüm yerinin ise Romanya Maliye Bakanlığı olduğu belirtilmektedir.
- Romanya içinde üretim yaparak mamullerini pazarlayan şirketlerin ürünlerinin üzerinde her türlü teknik spesifikasyonu yazmalarının zorunlu tutulduğu, ithal edilen aynı kategorideki ürünler için ise bu zorunluluğun bulunmadığı bu durumun ise haksız rekabete yol açarak bilhassa buradaki üretici firmalarımızın işlerini zorlaştırdığı vurgulanmaktadır.

D) ROMANYA ÜLKESİNDEKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI

YATIRIM ÜLKESİ	MİKTARI (AVRO-MİLYON) 2014
Hollanda	14.2
Avusturya	9,7
Almanya	7.5
Kıbrıs Rum Yönetimi	4.3
Fransa	4.1
İtalya	2.8
İsveç	2.2
Lüksemburg	2.2
Yunanistan	1.6
Britanya Krallığı	1.5
İspanya	1.5
Belçika	1.3
ABD	1.1
Çek Cumhuriyeti	0.8
Macaristan	0.8

E) YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1) Faydalı Linkler

ROMANYA HÜKÜMETİ
ALTYAPI PROJELERİ VE YABANCI YATIRIMLAR BAKANLIĞI
Sorin VASILESCU
Danışman
Adres: Str. Apolodor nr.17, Sector 5 Bükreş 050741
Tel: 004 21 316 31 94
E posta: sorin.vasilescu@investromania.gov.ro
E-mail: office@investromania.gov.ro
www.investromania.gov.ro

ROMANYA ALTYAPI PROJELERİ VE YABANCI YATIRIMLAR KURUMU
Str. Amiral Constantin Balescu, Nr. 18
Sector 1, Bucureşti
ROMANIA
Tel: +40 21 318 50 52
E posta: office@dpiis.gov.ro
Web www.dpiis.gov.ro

ROMANYA TİCARET SİCİL KURUMU
(ONRC – Oficiul National al Registrului Comertului)
Blvd. Unirii, Nr. 74., Bloc J3B,
Sector 3, 030837 Bucureşti
ROMANIA
Tel: +40 21 316.08.04
Fax: +40 21 316.08.03
Web: www.onrc.ro

ROMANYA İSTATİSTİK KURUMU
(Înstitutul National de Statistica)
Blvd. Libertatii, Nr. 16,
Sector 5, Bucureşti
ROMANIA
Tel: +40 21 318.18.24 / 42 / 71
Fax: +40 21 312.48.75
Web: www.insse.ro

ZİRAAT MAKİNALARI ÜRETİCİLERİ BİRLİĞİ
(Asociația Producătorilor si Importatorilor de Masini Agricole din Romania)
Adres : Bd. Decebal, No. 111, CRAIOVA
Tel : 004 (0251) 43 92 94
Cep : 004 0722 28 51 49
Fax : 004 (0251) 43 96 34

Web : <http://www.apimar.eu/>

ROMANIA TİCARET VE SANAYİ ODASI

(Camera de Comerț și Industrie a României)

Adres : Bd. Octavian Goga, No. 2, Tronson I, Sector 3 BÜKREŞ

Tel : 004 (021) 319 01 14-18 / 21-23 / 319 00 88

Fax : 004 21 319 01 01

E-mail : ccir@ccir.ro

Web : www.ccir.ro

BÜKREŞ TİCARET VE SANAYİ ODASI

(Camera de Comerț și Industrie a Municipiului București)

Adres : Bd. Octavian Goga, No. 2, Tronson II Sector 3 BÜKREŞ

Tel : 004 (021) 319 01 14-18 / 21-23 / 319 00 88

Fax : 004 21 319 01 01

E-mail : ccib@ccib.ro

Web : www.ccib.ro

ROMEN ULUSLARARASI NAKLİYECİLER DERNEĞİ

(ARTRI – Asociația Română pentru Transporturi Rutiere Internaționale)

Adres : Str. Alexandru Constantinescu Nr. 12, Sector 1, București

Tel : 004 (021) 319 45 25;

Fax : 004 (021) 319 48 07;

E-mail : office@artri.ro

Web : www.artri.ro

ROMANIA ULUSAL KARA NAKLİYECİLER BİRLİĞİ

(UNTRR – Uniunea Națională a Transportatorilor Rutieri din România)

Adres : Str. Ienachița Văcărescu nr. 60, sector 4, București

Tel : 004 (021) 33 77 88; 330 14 25

Fax : 004 (021) 335 48 25; 337 48 53;

E-mail : office@untrr.ro

Web : www.untrr.ro

ROMANIA MÜTEAHHİTLER BİRLİĞİ

(ARACO – Asociația Română a Antreprenorilor de Construcții)

Adres : Splaiul Independenței, nr. 202A, sector 6, 060022 București

Tel : 004 (021) 316 78 96 / 97

Fax : 004 (021) 312 96 26

E-mail : contact@araco.org

Web : www.araco.org

TURİZM ACENTALARI BİRLİĞİ (ANAT – Asociația Națională a Agențiilor de Turism)

Adres : Splaiul Unirii nr. 16, sector 4, cod 040035 București

Tel : 004 (021) 312 68 43; 312 08 02

Fax : 004 (021) 312 19 08

E-mail : office@anat.ro

Web : www.anat.ro

ROMANYA'DAKİ TÜRK İŞADAMLARI KURULUŞLARI

TÜRK İŞ ADAMLARI DERNEĞİ (TİAD)

Başkan : Güven GÜNGÖR
Adres : Str. Ritmului, No.7, Sector 2 Bükreş/ROMANYA
Tel : 0040 21 250 67 73; 250 18 77; 250 67 46
Fax : 0040 21 250 45 93
E-mail : tiad@tiad.ro
Web : www.tiad.ro

MÜSİAD ROMANYA ŞUBESİ

Başkan : Cem AKSOY
Adres : Str. Turnul Eiffel No: 31 Sektör 2, Bükreş/ROMANYA
Tel : 00 40 768107028
E-mail : romania@musiad.org.tr
Web : www.musiad.org.ro

TURK İNVEST ROMANIA

Başkan : Nazmi Doğan
Adres : Strada Moltopol no. 23, Bükreş/ROMANYA
Tel : 00 40 766 556 172
E-mail : office@immturk.ro; www.immturk.ro

TÜRKİYE-ROMANYA TİCARET VE SANAYİ ODASI

Başkan : Tamer ATALAY
Adres : Strada Austrului 58 024074 Bükreş / ROMANYA
Tel/Faks : 0040 21 326 97 22
E-mail : office@ccirt.ro

TÜRK İŞADAMLARI DERNEĞİ - DOBROGEA (TİAD DOBROGEA)

Başkan : Ömer KARAHASANOĞLU
Adres : Bld Mamaia, nr 52 Köstence/ROMANYA
Tel : 0040 241 692 841 ; 0040 241 610 636
Fax : 0040 241 610 641

E-mail : info@dobrucatiad.org; www.dobrucatiad.org

TÜRK İŞADAMLARI DERNEĞİ - TRANSİLVANYA (TİAD TRANSİLVANYA)

Başkan : Kaftar SEZAR
Adres : Str. 13 Decembrie no.17 BRAŞOV
Tel/Faks : 0040 268 475 582

E-mail : sezar@sezarforest.ro ; www.sezarforest.ro

ROMANYA-TÜRKİYE İŞ KADINLARI DERNEĞİ –AFART (ASOCIATIA FEMEILOR DE AFACERI ROMANIA-TURCIA)

Başkan : Birgül ŞENYUVA
Adres : Blv.Aviatorilor no.30, sector 1 BÜKREŞ
Tel : 0040 21 318 82 76
Tel/Faks : 0040 21 318 82 77
E-mail : birgul.senyuva@yahoo.com; afart_org@yahoo.com

2- Belli Başlı Ekonomik ve Ticari kuruluşlar, Hukuki ve Mali Kuruluşlar

Sözkonusu irtibatlar genel ağıdan temin edilmiş olup, Müşavirliğimiz açısından herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

BÜKREŞ AVUKATLAR BAROSU

Str. Dr. Raureanu, nr. 3-5, Bükreş
Tel :0040 21 315 45 37; 315 45 38
Fax :0040 21 312 94 40
E-mail: secretariat@baroul-bucuresti.ro

AVUKATLAR :

Biris Goran - <http://www.birisgoran.ro/>
bpv Grigorescu Stefanica - <http://www.bpv-grigorescu.com>
CMS Cameron McKenna - <http://www.cms-cmck.com/Romania>
Clifford Chance Badea -http://www.cliffordchance.com/people_and_places/places/europe/romania.html
D&B David si Baias - <http://www.david-baias.ro/en/>
Dentons - <http://www.dentons.com/en/global-presence/central-and-eastern-europe/romania/bucharest.aspx>
DLA Piper Dinu SCA- <https://www.dlapiper.com/en/romania/>
Fratila Rodl & Partner - <http://www.roedl.com/locations/europe/romania.html>
Herzfeld & Rubin in Association with Rubin Meyer Doru & Trandafir: <http://www.hr.ro/>
Leaua & Asociatii - <http://www.leaua.ro/ro/>
McGregore & Partners - <http://www.mcgregorlegal.eu/>
Musat & Asociatii - <http://www.musat.ro>
NNDKP - <http://www.nndkp.ro/>
Popoviciu Nitu Stoica & Associates - <http://www.pnsa.ro/>
Radu Taracila Padurari Retevoescu in association with Allen& Overy -
<http://www.allenoverly.com/locations/europe/romania/en-gb/Pages/default.aspx>

Ratiu & Ratiu: <http://www.ratiu.ro/en>
Schoenherr: <http://www.schoenherr.eu/>
Voicu Filipescu: <http://www.voicufilipescu.ro/>
Wolf Theiss - <http://www.wolftheiss.com/offices/romania/>
Zamfirescu Racoti & Partners: <http://www.zrp.ro/index.php/en>
TPA Horvath: <http://www.tpa-horvath.ro/en/r/services/legal-services>
Tuca Zbarcea & Asociatii: <http://www.tuca.ro/>
Alex ȘERBAN, senior partner
serban & musneci associates
aserban@serbanmusneci.ro

Nestor Nestor Diculescu Kingston Petersen

Bucharest Business Park, Entrance A, 4th Floor, 1a Bucuresti-Ploiesti National Road, 1st District, 013681 Bucharest
Tel: +40 21 201 1200
Fax: +40 21 201 1210
Web: www.nndkp.ro
Email: office@nndkp.ro

STOICA & Asociatii Attorneys at Law

Opera Center II, Str Dr N Staicovici Nr 2, Etaj 2 Sector 5, 050558 Bucuresti
Tel: +40 21 40 20 930
Fax: +40 21 40 20 931
Web: www.stoica-asociatii.ro
Email: sca@stoica-asociatii.ro